

Р. А. Савченко

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ І МУЗИЧНИХ КЕРІВНИКІВ ДОШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ

У статті розглядається спільна музично-педагогічна практика майбутніх вихователів і музичних керівників у дошкільному навчальному закладі як заключний етап формування їх музично-педагогічної компетентності. Визначено умови її проходження, серед яких – психолого-педагогічні, дидактичні, організаторські; програма розподілу дій музичного керівника та вихователя в межах спільних функцій музично-педагогічної діяльності; механізм управління процесами формування музично-педагогічної компетентності в процесі практики; критерії ефективного її проходження студентами; моніторинг результатів.

Ключові слова: музично-педагогічна компетентність; педагогічна взаємодія вихователя та музичного керівника; спільна педагогічна практика майбутніх фахівців.

Постановка проблеми. Проведення педагогічної практики входить у заключний, проєктивно-творчий етап експериментальної методики формування музично-педагогічної компетентності майбутніх вихователів і музичних керівників дошкільних навчальних закладів у педагогічному ВНЗ. Педагогічна практика є однією з форм науково-дослідницької діяльності студентів і важливою частиною навчально-виховного процесу ВНЗ, у ході якого проходить безпосереднє поєднання й реалізація теоретичних знань, що отримують студенти на заняттях з їх практичною діяльністю в якості педагогів-вихователів і музичних керівників дошкільних навчальних закладів. Це дозволяє з одного боку, закріпити й поглибити знання теорії, а з іншого – набути вміння й навички необхідні для майбутньої самостійної роботи. Учені [3] вважають, що під час практичного навчання можна досягти найвищого рівня професійної компетентності, оскільки на практиканта впливають внутрішні й зовнішні чинники, з'являється можливість адаптувати свої знання до практичних ситуацій майбутньої професії. Проте, аналіз сучасного стану проходження практики в педагогічному університеті демонструє низка недоліків, а саме: відсутність інтеграції та координації дій між суб'єктами управління цим процесом, низький рівень мотивації керівників практики, формалізація планових, організаційних і контрольних процедур з їх боку. Згідно з нормативними вимогами, контроль під час виробничої практики повинен передбачати діагностику всіх навчальних дій і прийомів практиканта керівниками. Утім, контроль проводиться епізодично та зводиться до консультативно-адаптаційних і різних корегуючих дій керівників практики від базових дошкільних навчальних закладів (вихователів, музичних керівників).

Остаточний контроль сформованості знань, умінь і навичок відбувається під час підсумкового захисту звіту з практики. Такий контроль переважно зорієнтований на виявлення вмінь студента до вербальної комунікації та не розкриває його реальних можливостей і навчальних досягнень під час педагогічної практики. Отже, в традиційному підході, по-перше, контроль зі сторони керівників навчальної практики на базі практики має епізодичний, узагальнений характер і не зорієнтований на професійний об'єкт, а спрямований, передусім, на ставлення студента до практики з позицій його поведінки. Тобто об'єктом є студент, його наявність на місці практики, рівень його зайнятості підготовкою звіту, обсяг цього звіту на відповідну дату тощо. По-друге, оцінювання досягнень пов'язане з якістю підготовки звіту та відгуків безпосередніх керівників, які ґрунтуються на загальних критеріях, відповідальності, дисциплінованості, комунікативності тощо. Такий підхід не відповідає сучасним вимогам до оцінювання навчальних досягнень майбутніх фахівців.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема формування професійної компетентності майбутніх фахівців засобами практичного навчання відображена у працях Г. Беленької, А. Волощук, Е. Зеєр, Л. Кідіної, Н. Кузьміної, А. Макарової, Н. Тализіної та ін. У той же час результати аналізу сучасного стану підготовки фахівців дошкільної освіти свідчать про недостатнє використання можливостей педагогічної практики для формування музично-педагогічної компетентності студентів.

Мета статті полягає в розгляді спільної педагогічної практики майбутніх вихователів і музичних керівників у дошкільному навчальному закладі як заключного етапу формування їх музично-педагогічної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Педагогічна практика є важливою частиною навчально-виховного процесу, в ході якого забезпечується не тільки набуття знань, умінь, навичок практичної діяльності, а й відбувається виховання загальногромадянських і професійно значущих якостей особистості майбутнього фахівця, а саме :

- професійної етики, що передбачає виховання відповідальності за здійснення професійної діяльності як у професійному, так і в моральному плані, професійної честі;
- поваги до трудової діяльності, що вимагає вироблення поглядів на працю як на основу життя, джерело матеріального й духовного багатства суспільства, фізичного та духовного розвитку людини, формування трудової дисципліни в студентів;
- самостійності – свідомого, систематичного й міцного оволодіння основними прийомами праці зі спеціальності, що знайде відбиток у вміннях майбутнього педагога варіювати своїми діями залежно від умов;

– любові та поваги до професії як першої життєвої потреби, яка засновується на розкритті студентам суспільного й особистісного значення обраної професії;

– творчого ставлення до своєї справи, яке ґрунтується на формуванні й розвитку в студентів кмітливості, працездатності, зосередженості, захопленості ідеєю, критичному ставленні до себе й до своєї роботи, прагненні отримання результату, постійного вдосконалення професійної майстерності та настрою на пошук нового [3].

Вивчення досвіду організації педагогічної практики студентів спеціальностей «Дошкільна освіта» та «Музичне мистецтво» – майбутніх вихователів і музичних керівників дошкільних навчальних закладів, аналіз її недоліків і труднощів студентів-практикантів, дозволив визначити умови проходження спільної педагогічної практики студентів даних спеціальностей у процесі формування їх музично-педагогічної компетентності, а саме:

1) психолого-педагогічні: орієнтація навчального процесу вищого навчального закладу на розвиток музично-педагогічної компетентності майбутніх фахівців; психологічна, музично-педагогічна, методична підготовка студентів до практики; встановлення суб'єктно-суб'єктних взаємовідносин між студентами, викладачами, керівниками практики; орієнтація майбутнього вихователя й музичного керівника на самооцінку фахової компетентності;

2) організаційні: створення освітнього середовища педагогічної практики, яке відображує взаємини вищого навчального закладу й базових закладів освіти; раціональний вибір баз практики; узагальнення та презентація передового педагогічного досвіду дошкільного навчального закладу; організація науково-дослідної роботи студентів з актуальної методичної тематики дошкільного навчального закладу, де студент проходить практику;

3) дидактичні: методичне забезпечення всіх видів практики; розробка діагностичних матеріалів для моніторингу музично-педагогічної компетентності майбутніх вихователів і музичних керівників дошкільного навчального закладу за підсумком практики.

Запропонована нами форма спільного проходження практики студентами двох спеціальностей, припускає таку програму :

1. Спостереження музичних занять та інших форм організації музичної діяльності дітей у різних вікових групах з подальшим аналізом музично-педагогічної діяльності вихователя, музичного керівника, їх педагогічної взаємодії.

2. Спільне проведення музичних занять і розваг із використанням музики для дітей різних вікових груп. Мета, завдання та зміст музичного заняття плануються музичним керівником, але обговорюються з вихователем. Мета, завдання та зміст розваги плануються спільно музичним керівником і вихователем.

Наведемо приклад. Мета проведення розваги – надання дітям задоволення; закріплення уяви дошкільників про музичне мистецтво, музичні жанри, композиторів, музичні інструменти; збагатити дітей новими музичними враженнями, збудити їх творчу активність. До організації розваги як форми музичної діяльності, висувуються такі вимоги: різноманітність змісту з метою накопичення музичного досвіду; художні достоїнства матеріалу та якість його виконання; цікавість змісту; доступність музичного й літературного репертуару з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей, рівня їх розвитку.

План спільної підготовки музичного керівника й вихователя складається з таких кроків: вибору теми; підбір відповідного музичного, літературного репертуару; визначення послідовності викладення матеріалу, дії всіх учасників; роботи з оформлення; підбору декорацій, костюмів, атрибутів. Наприклад, для проведення розваги для дітей старшого дошкільного віку «У лісі осінньому» ставляться завдання зі збагачення дітей позитивними емоціями, формування уявлень про природу, ознайомлення дітей з основами вокальної імпровізації, розвитку творчої уяви. Для проведення розваги необхідні такі матеріали й обладнання: музичний центр, аудіозапис музичного твору спокійного, легкого характеру, засушене осіннє листя. Розвага планується та проводиться спільно вихователем і музичним керівником. У плані її проведення фіксуються такі дії музичного керівника й вихователя :

- 1) читання вірша про осінь у виконанні вихователя;
- 2) «прогулянка» в осінній ліс під музичний супровід – музичний керівник виконує п'єсу, вихователь – організовує рухи під музику;
- 3) вокальна імпровізація імен дітей («Олесіку»– «Я тут») у виконанні всіх учасників розваги;
- 4) спів вихователем укр. нар. пісні «Ой, у лісі калина» під акомпанемент музичного керівника;
- 5) інсценування пісні дітьми під керівництвом вихователя й акомпанемент музичного керівника.

З метою забезпечення ефективного управління процесами формування музично-педагогічної компетентності під час проходження

практики було введено інноваційний механізм, який дозволяв реалізувати таке коло завдань:

- забезпечити органічний зв'язок між функціями планування, організації, координації та контролю результатів практичної підготовки;
- націлити дії всіх учасників практичного навчання на зв'язок між діяльністю практиканта, оцінкою його діяльності та корегувальними впливами керівника бази практики, спрямованими на досягнення нормативного рівня музично-педагогічної компетентності;
- зробити процес оцінювання систематичним, безперервним і комплексним протягом усього практичного навчання.

Критеріями успішного проходження майбутнім педагогом навчальної практики в дошкільному навчальному закладі виступали такі:

- позитивне ставлення до дітей і бажання займатися музично-педагогічною діяльністю;
- педагогічна взаємодія вихователя й музичного керівника в процесі музично-педагогічної діяльності з дітьми;
- володіння системами музично-теоретичних, виконавських і методичних знань, умінь, навичок, що забезпечує належний рівень проведення навчально-виховної роботи з дошкільниками;
- уміння диференційовано використовувати методи педагогічного впливу залежно від індивідуальних особливостей музичного розвитку дитини;
- уміння узагальнювати на теоретичному рівні результати, отримані в роботі з дітьми;
- уміння проектувати музично-педагогічну діяльність;
- адекватна самооцінка та прагнення до професійного самовдосконалення.

Заключною частиною педагогічної практики став моніторинг за її результатами, що включав :

- 1) оцінку фактичного рівня знань, умінь, навичок та інших досягнень майбутнього фахівця під час проходження практики;
- 2) встановлення на кожному етапі величин відхилення фактичного рівня знань, умінь і навичок від нормативних вимог;
- 3) приведення фактичного рівня знань, умінь і навичок до нормативних вимог [2].

Оцінювання за вище наведеними критеріями проводиться поетапно з визначенням відповідної кількості балів на підставі складових із диференційованої комплексної оцінки результатів практики. Сумарна оцінка враховує оцінки окремих етапів. Підхід передбачає поточні

процедури контролю, що беруть до уваги ставлення, систематичність діяльності, наполегливість під час виконання окремих завдань, дотримання вимог щодо термінів, трудової дисципліни тощо. Оцінка за результатами педагогічної практики виставляється після проведення підсумкової конференції та перевірки документації: індивідуального плану проходження практики; щоденника; психологічної характеристики однієї дитини; конспекту музичних та інших занять; конспекту організації розваг і дозвілля; конспектів консультацій для батьків дітей і методичного матеріалу для педагогічної ради; звіту студента.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, розглянуто спільну педагогічну практику майбутніх вихователів і музичних керівників у дошкільному навчальному закладі; визначено умови її проходження майбутніми фахівцями; висвітлено програму спільної навчальної практики; механізм управління процесами формування музично-педагогічної компетентності в процесі практики; критерії ефективного її проходження студентами; моніторинг результатів. Перспективою подальших наукових розвідок у цьому напрямі вважаємо розробку методики оцінювання на кожному етапі поточного контролю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беленька Г. В. Особливості формування професійної компетентності у студентів дошкільного фаху в умовах ступеневої освіти / Г. В. Беленька // Наука і сучасність : [зб. наук. праць НПУ ім. М. П. Драгоманова]. – К. : Логос, 2001. – Т. 29. – С. 26–33.
2. Гетало В. П. Проблеми модернізації навчального процесу в економічних вищих навчальних закладах з урахуванням потреб малого бізнесу / В. П. Гетало // Педагогіка і психологія. – 2011. – № 3. – С. 49–50.
3. Гуревич Р. Вища освіта в Канаді : проблеми та реалії / Р. Гуревич // Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис. – 2010. – № 4. – С. 87–92.
4. Кідіна Л. М. Умови формування професійної компетентності фахівців дошкільного профілю в процесі педагогічної практики / Лілія Михайлівна Кідіна // Гуманізація навчально-виховного процесу : зб. наук. праць. – Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2009. – Вип. XLVII. – С. 69–73.
5. Кремень В. Г. Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки : монографія / В. Г. Кремень ; за ред. І. А. Зязюна. – К. : Віпол, 2000. – 613 с.
6. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированного образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 58–64.

РЕЗЮМЕ

Савченко Р. А. Формирование музыкально-педагогической компетентности будущих воспитателей и музыкальных руководителей ДОУ в процессе обучающей практики.

В статье рассматривается совместная педагогическая практика будущих педагогов дошкольных образовательных учреждений – воспитателей и музыкальных

руководителей как заключительный этап формирования их музыкально-педагогической компетентности. Определены условия ее прохождения, среди которых – психолого-педагогические, дидактические, организаторские; программа распределения действий музыкального руководителя и воспитателя в рамках общих функций музыкально-педагогической деятельности; механизм управления процессами формирования музыкально-педагогической компетентности в процессе практики; критерии эффективного ее прохождения; мониторинг результатов.

Ключевые слова: музыкально-педагогическая компетентность; педагогическое взаимодействие воспитателя и музыкального руководителя, совместная педагогическая практика будущих специалистов.

SUMMARY

Savchenko R. Forming musical pedagogical competence of future preschool educators and music instructors in the preschool educational institutions in the process of practical training.

The article dwells on the joint music and pedagogic practical training of the future preschool teachers and music instructors in a preschool educational institution as the final stage of the formation of their musical pedagogical competence. The conditions have been established for organizing joint pedagogical practical training of the students specializing in the fields of «Preschool Education» and «Musical Art» being future teachers and music instructors in preschool educational institutions. The author distinguishes the following conditions: 1) psychological and pedagogical: the orientation of the learning process of the higher educational institution towards the development of musical pedagogical competence of future specialists; 2) psychological, musical and pedagogical, as well as methodological preparation of students for practical training; 3) organizational: the creation of educational environment for practical training that reflects the relations between a higher education institution and a basic education institution; 4) didactic: methodological support of all types of practical training.

Joint practical training in the sphere of musical education of the preschoolers within a preschool education institution presupposes the following program: 1) observation of music lessons and other forms of music-related activities of children of different age groups followed by the analysis of the musical and pedagogical activities of the teacher and music instructor, as well as their pedagogic interaction; 2) jointly held music lessons and fun activities accompanied by music for children of different age groups. The goal, objectives and the content of a music lesson is planned by a music instructor, who, however, discusses her/his decisions with the preschool teacher. The goal, objectives and the content of a fun activity is planned jointly by a music instructor and a preschool teacher.

Moreover, the article examines the mechanism of managing the processes of the formation of musical pedagogical competence in the framework of practical training; the criteria of effective practical training, and the monitoring of outcomes. Practical training evaluation grade is assigned upon the closing conference and revision of paperwork, i.e. an individual practical training plan, a journal, a psychological profile of the child, the notes of music and other lessons, the notes on organizing fun activities and leisure time, the notes on parent consulting, methodological materials intended for pedagogic council, as well as a student report.

Key words: musical pedagogical competence; a pedagogical interaction of a preschool teacher and a music instructor; a joint pedagogical practical training of prospective specialists, practical training conditions, monitoring of outcomes.